

General Kemal Balıkesir'in hatıralar ışığında esareti ve Bergama Cephesi'ndeki faaliyetleri

In the light of his memories, the captivity of General Kemal Balıkesir and his activities on the Bergama Front

Gönderim Tarihi / Received: 04.08.2021

Merve ÜNER¹

Kabul Tarihi / Accepted: 04.12.2021

Doi: <https://doi.org/10.31795/baunsobed.978701>

ÖZ: Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalayarak Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik bir şekilde ayrılmıştır. Koşullarına bakıldığında içerdiği şartların oldukça ağır olması sebebiyle, Anadolu bu antlaşmaya dayalı olarak İtilaf Devletleri'nin işgaline açık hale getirilmiştir. Mütarekeyi hemen uygulamaya koymak isteyen İtilaf Devletleri hiç vakit kaybetmeden bu fırsatı değerlendirmiş, ülkenin stratejik noktalarına asker çıkarmaya başlamıştır. Yunanistan'da Paris Barış Konferansı'nda elde ettiği kazançla İzmir'e yönelmiştir. İzmir'de başlayan işgaller kısa sürede ilçeleri de tesiri altına alacaktır. İşgaller karşısında, Yunanlılara karşı halk tarafından hemen protesto mitingler düzenlenmiş, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmuş ve Kuva-yı Milliye hareketi oluşturulmuştur. Aynı zamanda Batı Anadolu'daki Yunan işgaline karşı bölgeyi savunma amaçlı, pek çok cephe açılmıştır. Bu dönemde açılan Bergama Cephesi önemli bir direniş merkeziydi. Açılan cepheler içerisinde Türk Subayları aktif bir şekilde görev almışlardır. Bu subaylardan biri de General Kemal Balıkesir'dir. Kemal Balıkesir Türk milletinin varlığına yönelik saldırılara karşı müdafaada gönüllü olarak Balıkesir ve çevresinde savaşmıştır. Çalışmamızda Kemal Balıkesir'in Bergama Cephesi'ndeki faaliyetleri üzerinde durulacaktır. Bu esnada Kemal Balıkesir Yunanlıların eline esir düşmüş ve kısa bir esaret hayatından sonra kaçıp, Balıkesir ve çevresindeki Yunanlılara karşı mücadelesini sürdürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kemal Balıkesir, Bergama Cephesi, Yunan işgali, Esaret, İstiklâl Savaşı

ABSTRACT: The Ottoman Empire defeated the First World War by signing the Mondros Armistice Treaty on October 30, 1918. Considering the conditions, Anatolia has been made open to the occupation of the Entente States based on this treaty due to the fact that the conditions included are quite severe. The Entente States, who wanted to implement the armistice immediately, seized this opportunity without wasting any time and started landing troops in the strategic points of the country. Then, Greece headed towards Izmir with the earnings it gained in the Paris Peace Conference. The occupations that started in Izmir affected the districts in a short time. In the face of the occupations, protest meetings were immediately organized by the people against the Greeks, the Defense of Rights Societies were established and the Kuva-yı Milliye movement was formed. At the same time, many fronts were opened to defend the region against the Greek invasion in Western Anatolia. The Bergama Front, which was opened during this period, was an important center of resistance. Turkish Officers took active roles in the fronts opened. One of these officers is General Kemal Balıkesir. Kemal Balıkesir voluntarily fought in and around Balıkesir in defense of the attacks on the existence of the Turkish nation. In our study, the activities of Kemal Balıkesir in the Bergama Front will be focused on. Meanwhile, Kemal Balıkesir was captured by the Greeks and, after a short life of captivity, he escaped and continued his struggle against the Greeks in Balıkesir and its surroundings.

Keywords: Kemal Balıkesir, Bergama Front, Greek occupation, Captivity, The War of Independence

¹Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Tarih Bölüm/Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı, merveuner@balikesir.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1657-9921>

EXTENDED ABSTRACT

Literature review

Our study subject is General Kemal Balıkesir, one of the leading figures in the Western Front of the War of Independence. When the literature about this significant person, known as "General Kemal Bey" before taking the surname "Balıkesir," about his hometown, where he fought heroically, with the law of surname, with an unending tenacity and determination for the sake of independence is reviewed, it is seen that very few studies have been conducted on him. Despite the limited number of works written about him, general information about his life has been given; even so, it is not possible to find a comprehensive publication on the role of General Kemal Bey on the entire national independence struggle in general and on the Bergama Front in particular. Therefore, I hope that our study will contribute to the literature on the history of the struggle for independence. General Kemal Bey, originally from Balıkesir, rendered many essential services to this distinguished city, his hometown, and is a member of a respectable and well-established family that contributed to the training of many talented officers in the army. Our first reference priority to inform the new generation about this important person who witnessed the most critical sections of history in Anatolian lands in the recent past is his memoir. In this study, the memories of the events witnessed by General Kemal Balıkesir during the National Struggle and other sources that have not been used until today were compiled. Besides, the studies titled *İstiklâl Savaşı'nda ve Türk Benliği, İmanı, Kuva-yı Milliye Ruhu ile Sohbetlerim*, which he wrote in 1971, are also a helpful source for our study. Another source, in which his own memories are simplified, belongs to researcher writer Aydın Ayhan. These articles, which were published in Balıkesir Ekspres Newspaper, were published in 31 serials under the title "General Kemal Balıkesir'in Milli Mücadele Hatıratı (Yüzbaşı Sarı Kemal)" between January 12 and February 16, 1988. Before these studies, the study named "Balıkesirli Erkân-ı Harp Kemal Bey'in Mücâhede Hatıraları", which is only a small detail among his memories, was published by Tevfik Demir Alp Ispartalı in 1923 in the journal *Yeni Mecmûa*. In today's language, the translation of this article, written in Ottoman Turkish, studied by Adem Efe, appears in the Lakes Region Monthly Journal of Economic and Culture, Vol:8, Issue:87 in 2020. The most recent study published on the memoirs of General Kemal Balıkesir, as for that, is the book named *General Kemal Balıkesir'in Kuva-yı Milliye ve İstiklâl Savaşı Hatıraları*, published in 2020 by Merve Üner through Post Publishing Distribution. By courtesy of these works, which we take as the primary sources, we can partially understand General Kemal Bey. Nevertheless, in addition to these, other primary and secondary sources, archive documents, books, and articles about which we learned and newspapers were identified.

Methodology

At the beginning of this study, primarily, the sources where we can obtain information about the War of Independence that took place in Anatolia in the first quarter of the 20th century, and the previous studies in the literature about Bergama, a branch of the Western Front, was one of the fronts opened in this war, and General Kemal Balıkesir, who is fighting here was searched. From where and how we can reach these studies that we have identified are also determined. Subsequently, the data obtained with the scanning model were carefully classified, and the subject was interpreted straightforwardly and impartially by using the method of criticism and contexture.

Findings and discussion

Our first purpose when we set out for this study on General Kemal Balıkesir was to show how devotedly Turkish nation and Turkish officers equipped to guide them fought on the road to independence, in tales of heroism that we cannot finish counting, and to convey the unknown to the younger generations in this process and to give them the historical consciousness kneaded with the love of the nation they will need for the construction of the future. Although almost a century has passed since the War of Independence, it is still possible to talk about countless heroes whose names are unknown, who fought for the country's sake and became a veteran or died and reached the rank of martyrdom. General Kemal Balıkesir was one of the most important commanders of the heroic soldiers who achieved success, especially on the Western Front during the War of Independence. In consequence of our research on Kemal Bey, new sources that have never been used before have been identified. With the significant contributions of these additional resources, evaluations were made on the success of the effort of General

Kemal Bey, an extraordinarily talented and experienced soldier, to raise awareness and organize the people of Western Anatolia in the face of the invasions initiated by the Allies after the Armistice of Mudros in the formation of the Kuva-yı Milliye units, by continuing the process it started in Balıkesir, in Soma, Akhisar and Bergama, respectively.

Results and recommendations

In conclusion, in this study, we have introduced General Kemal Balıkesir, a country lover who witnessed the difficult days in Anatolia in the process that progressed step by step towards the last period of the Ottoman Empire and the birth of the Turkish Republic. As it has been revealed in all its aspects, the contribution of General Kemal Bey to the National Struggle is indisputably clear. When we look at his activities in the battles of the Western Front, we can clearly understand from his memoirs and sources that besides his patriotism, he was also a very successful officer. He has the spirit and notion of a determined and combative soldier. General Kemal Balıkesir is one of the distinguished commanders who could not remain silent against the occupation movement initiated by the Allied Powers after the Ottoman Empire was defeated in the First World War and immediately took his place in the War of Independence, which was initiated under the leadership of Mustafa Kemal Atatürk for independence again. As it can be understood, the services of General Kemal Balıkesir in the War of Independence are undoubtedly precious, considering the conditions of that period. We, either, have prepared this study to not let today's generation forget the heroic stories of such patriotic people.

Giriş

1914-1918 yılları arasında meydana gelen Birinci Dünya Savaşı, tüm insanlığı etkileyerek dünyanın seyrini değiştirmiştir. İtilaf Devletleri'nin galibiyetle çıktığı bu savaştan Osmanlı Devleti yenilgi olarak ayrılmış ve imzaladığı Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası başlayan işgallerle halkını ve vatanını koruyamaz hale gelmiştir. Buna istinaden Türk halkı sahipsizlik duygusuna kapılmış ve vatani savunmak için meydanlara çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin idam fermanını imzaladığı ateşkes antlaşması sonrası düşman devletler tarafından başlayan işgaller aslında beklenmedik bir durum değildir, ancak Türk halkının yine de büyük tepkisine neden olmuştur. Şüphe yok ki milli birlik ruhu bu tepkilerle direnmeye yönelmiştir. Her türlü gayretler bu amaç etrafında birleşmiştir. Türk milletinin milli varlığını korumak amacıyla “Kuva-yı Milliye” olarak adlandırılan direniş gücü bu şekilde ortaya çıkmıştır. İzmir'in işgali ile başlayan Batı Anadolu'daki Yunan kontrolüne karşı Kuva-yı Milliye hareketinin önde gelenlerinden Kemal Balıkesir, bağımsızlık için halkla bir olmuş, milletin mukadderatını değiştirmek adına Düzenli Ordu kuruluncaya kadar düşmana karşı başarılı mücadelelerde bulunmuştur.

Çalışmamızdaki amaç, mevcut yayınlardaki bilgiler doğrultusunda İstiklâl Savaşı ve bu savaşın başlangıcı sayılan İzmir'in işgaliyle birlikte tehlike çanlarının çalındığı Bergama'da yaşanan olayları incelemek, yine işgal sırasında yaşanan olaylar, halkın tepkisi, İstanbul Hükümeti'nin tutumu ile bu cepheyi Yunan işgalinden kurtarmak için çabalayan General Kemal Balıkesir hakkındaki detayları aktarmaktır.

Kemal Balıkesir kimdir?

15 Nisan 1888 Balıkesir'de doğan Kemal Balıkesir'i nasıl adı Mehmet Kemalettin'dir (MSB, Sicil No: 325-57). Kemal adını kullanmayı tercih eden general, 1934 Soyadı Kanunu'yla da Balıkesir soyadını almıştır². Babası Amasyalı Yüzbaşı Hafız Ömer Efendi, annesi Balıkesirli Müveddet Hanım'dır (MSB, Sicil No: 325-57). Kendisi, ailenin üçüncü çocuğudur. Hafız Hikmet ve Sıdika adında ablalarının yanı sıra Şeref adında bir de erkek kardeşi vardır³. Eşi ise Şerife Hanım'dır (MSB, Sicil No: 325-57).

Başarılı bir eğitim hayatı sürdüren Kemal Bey, ilkokulu Balıkesir'de bitirmiş, ardından eğitimine İstanbul Eyüp Askeri Rüştiyesi'nde devam etmiş ve Kuleli Askeri İdadisi'nde de lise eğitimini tamamlamıştır (Özer, 1964: 31; Özdemir, 1998: 105). 1 Kasım 1906'da başladığı İstanbul Harp Okulu'ndan ise (MSB, Sicil No: 325-57), 13 Ağustos 1909 yılında teğmen rütbesiyle mezun olarak ilk görev yeri olan Edirne 4. Nişancı Numune Alayı'na tayin edilmiştir (Özdemir, 1998: 105).

Kemal Balıkesir, Osmanlı Devleti'nin zor yılları olarak anılan Balkan Savaşları'nda Edirne Kalesi'ni Bulgarlara karşı savunmuş ve esir düşmüştür, sonrasında patlayan Birinci Dünya Savaşı'nda Anadolu'da açılan Çanakkale ve Kafkas Cephesi'nde görev almıştır (MSB, Sicil No: 325-57). Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra başlayan Milli Mücadele yıllarında ise Balıkesir, Soma ve Bergama bölgelerinde açılan cephelede Yunanlılara karşı başarılı faaliyetlerde bulunmuştur⁴.

Mondros Mütarekesi sonrasında yarım bıraktığı Erkan-ı Harbiye Mektebi'ne başlayarak yüzbaşı rütbesiyle mezun olmuştur (Özer, 1964: 33), Eskişehir ve Sakarya Muharebeleri ardından ise binbaşılığa terfi ederek Büyük Taarruz'da görev almıştır (Okay, Ş.S. ve Okay, M. V., 1986: 59). Ardından Kemal Bey, İstanbul Kolordu Kurmay Başkanı iken albay ve Genelkurmay Başkanlığı Harekât Şubesi'nde, İslâhiye Dağ Tümeni Kumandanlığı ve Karaköse 1. Süvari Tümeni Kumandanlığı'nda görev almasından dolayı tuğgeneralliğe, sonrasında da tümgeneralliğe yükselmiştir (Özer, 1964: 33; Ayhan, 2014: 85). Tümgeneral Kemal Balıkesir, 9 Nisan 1938 tarihli kararname ile Tekirdağ'daki 61. Tümen

² Mehmet Kemalettin'in, Balıkesirli olması, Balıkesir'e olan sevgisi ve hizmetleri sebebiyle bu soyadını aldığı muhtemeldir. (Üner, 2020: 12).

³ Kemal Bey'in hatıralarda belirttiğine göre, annesinin ilk evliliğinden Şahver adında bir ablasının daha var olduğudur. (Üner, 2020: 24).

⁴Ayrıntılı bilgi için bkz. Üner (2020: 31-50).

Komutanlığı'na atanmıştır (BCA, 30.11.1.0/119-9-8; Özer, 1964: 33). 17 Eylül 1940 tarihinde 61. Tümen Komutanı Tümgeneral Kemal Balıkesir'in Trakya Tahkim Komutanlığı'na tayin edilmiştir (BCA, 30.11.1.0/141-29-18). 24 Ekim 1943 yılında İkinci Dünya Savaşı devam ederken, Askeri Temyiz Mahkemesi üyeliğine seçilmiştir (BCA, 30.11.1.0/163-24-4; MSB, Sicil No: 325-57).

Askeri Yargıtay Üyesi Kemal Bey, sağlık durumu sebebiyle 2 Kasım 1945 yılında emekliye sevk edilmiş (BCA, 30.11.1.0/178-30-17), daha sonra Erdek'e yerleşerek burada ziraatla uğraşmış (MSB, Sicil No: 325: 57) ve 1989 yılında vefat etmiştir (Aydın, 2015: 17; Üner, 2020: 15). Kabristanı ise, Balıkesir Başçeşme Mezarlığı'ndadır.

Kendisi başarılarından dolayı Çanakkale Savaşı'nda Harp Madalyası, Kurtuluş Savaşı'nda İstiklal Madalyası ve Sakarya Meydan Muharebesi'nde Kılıncılı İmtiyaz Madalyası ile taltif edilmiştir⁵. (MSB, Sicil No: 325: 57).

Kemal Bey, Balıkesir şehri için önemli bir şahsiyettir. Adı Balıkesir'de bir okula, Soma ve Erdek'te de bir caddeye verilmiştir. Özel eşyaları ise Balıkesir Kuva-yı Milliye Müzesi'nde sergilenmektedir (Yüzbaşı Kemal, 19 Mart 2018).

Fotoğraf 1: General Kemal Balıkesir

Kaynak:(MSB, Sicil No: 325: 57).

⁵Elde ettiği bu madalyaların içinde İstiklal Madalyası şüphesiz ayrı bir önem sahibidir. Kemal Balıkesir, 24.05.1926 tarihinde Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. TBMM Zabıt Ceridesi 24.05.1926:467. İleride Eğitim Bakanı olacak olan Mustafa Necati TBMM'ye İstiklal Savaşı'nda özveride bulunanların ödüllendirilmeleri için bir kanun teklifi sunmuştur. TBMM Zabıt Ceridesi, 3. 8.1336 (1920):82. Uzun tartışmalardan sonra 29 Kasım 1920 tarihinde 66 sayılı İstiklal Madalyası yasası kabul edilerek 4 Nisan 1921 tarihinde yürürlüğe girmiştir. TBMM Zabıt Ceridesi, 29. 11. 1336 (1920):116-119-137. Bu tarihten sonra yasada zaman zaman değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Dört farklı İstiklal Madalyası hazırlanmıştır ki bunlardan Kırmızı Şeritli İstiklal Madalyası hem Kurtuluş Savaşı'nda, hem TBMM'de, hem de cephede üstün hizmet gösteren kişilere verilmiştir.

İzmir'in Yunan Ordusu işgali sonrası Bergama

İtilaf Devletleri, Birinci Dünya Savaşı'nın öncesinde Osmanlı Devleti'ni ortadan kaldırma düşüncesine sahiptir. Aslında 4 yıl süren savaşın bu kadar uzun sürebileceğini ve de Osmanlı Devleti'nin bu savaştan yaralı da olsa çıkabileceğini ne tahmin etmişler, ne de bu durumdan hoşlanmışlardır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında düşman devletler artık Türklerin tam olarak toparlanamayacağına kesin gözüyle baktıkları için, Türk milletinin üzerine bu sefer Yunanlıları göndermişlerdir. 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi de şaşırtıcı bir durum değildir. İzmir'in işgal edilmesi, Türk kamuoyu tarafından sert bir şekilde tepkiye maruz kalsa bile, bu tepkinin sonuçsuz kalacağı ve ilçelere de işgalin sirayet edeceği tahmin edilmekteydi.

İzmir ve çevresinin işgali üzerine bölgenin Yunanistan'a katılmasını önlemek adına Redd-i İlhak Cemiyeti kurulmuştur. Bu cemiyet İzmir'in haksız yere yapılan işgali sonrası, Anadolu'nun çeşitli yerlerine telgraflar çekerek işgalin protesto edilmesini istemiştir. Bu haberin telgrafla iletildiği bir nokta da Bergama'dır. Gönderilen telgrafın içeriğinde İzmir ile kazaları arasında irtibatın kesildiği, Yunanlıların Bergama'ya gelme ihtimali olduğu ve de Bergama'daki mevcut silâh ve cephanelerin şimdiden halka dağıtılması istenmiştir (Çetinkaya, 1993: 18).

Aslında hükümetin bu konuda ne düşündüğü de bölge yöneticileri ve halk için önemlidir. Bunu öğrenmek için Ferit Paşa Kabinesi'ne bağlı Dahiliye Nazır Ali Kemal Bey'den İzmir'in ilçelerine Yunanlıların gelebilme ihtimaline karşı takip edilecek hareket hakkında izin istenmiştir. Bu isteklerden biri de Bergama Kaymakamı Rasim Bey'e aittir. Ancak Mondros Mütarekesi'nden beri memleketin istiklali aleyhinde çalışan Dahiliye Nazırı tarafından meclisten çıkan karara göre, İzmir ve yöresinin Yunanlılara işgal ettirilmesinin kabul gördüğü bu sebeple de Yunan işgaline sessiz kalınması gerektiği belirtilmiştir (Çetinkaya, 1993: 53-54). Hatta bu konuda Ali Kemal Bey, İzmir Valiliği'ne günlük olaylardan haber alacaklarını bildiren bir telgraf dahi çekmiştir (BOA, DH. ŞFR. DH. ŞFR. 99/266). Yapılan zulüm ortada olmasına rağmen Padişah, Şeyh-ül İslam ve Sadrazam Damat Ferit ortak hareketiyle işgal ordusuna karşı konulmaması için fermanlar çıkarmışlar, halka teslimiyetçi olmaları konusunda gözdağı vermişlerdir (Küçük, 1993: 436-439).

Buna göre, başkent İstanbul'dan çıkan kararlar doğrultusunda hareket edenlerde yok değildir. Bergama'da gerçekleşen işgalin sebeplerinden biri de bu kararlardır. Gerici olarak nitelendirilen saltanat ve hilafet yanlılarının isteğiyle, karargâhı İzmir'de bulunan Yunanistan İşgal Kuvvetleri Komutanı'na Bergama'nın işgaline onay veren 50 kişinin imzaladığı bir davet mektubu gönderilmiştir (Ergül, 1991: 59; Dinamo, 2012: 246-247). Bu mektupta imza atan 50 kişi arasında Bergama Belediye Reisi Hüseyin Hilmi ve arkadaşları da vardır⁶. Bu durum göstermektedir ki, İstiklal Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin bazı idarecileri bağımsızlıktan uzak, teslimiyetçi ortak bir düşüncüyü paylaşıyorlardı.

Yunanlılar tarafından İzmir'in işgal edilmesiyle birlikte, Bergama halkının maneviyatı hiç iyi değildir. Sergilenen Yunan propagandaları ve yerli Rumların etkisi ile halkın direnme gücü kırıldığı gibi askerler de birliklerinden firar etmeye başlamışlardır (Ergül, 1991: 57). Bu gelişmelerin yanı sıra Bergama halkı, Yunanlıların İzmir'de yapmış olduğu kesilmiş, parçalanmış ve boğularak denize atılmış Türk cesetlerinden haberleri olmuş (Rıza, 1922: 4), Yunan ve Rum saldırıları başlayınca da, Türk halkı korkuyla çareyi göç etmekte bulmuştur. Batı Anadolu'da yüksek sayıda göç veren yerlerin başında Bergama gelmektedir. 50 binden fazla Müslüman yollara düşerek Soma, Akhisar, Balıkesir istikametine dalgalar halinde ilerlemişlerdir⁷ (Kaya, 2007: 181; Karakuş, 2018: 85). Hatta Bergama'dan kaçan kadınlar ve çocukların yollarda feryatlarının yükselmesi, barınacak yer ve ekmek aramaları durumun ne kadar vahim olduğunu gözler önüne sermektedir (Apak, 1990: 62; Özalp, 1998: 30; Selek, 2020: 194).

⁶ Hüseyin Hilmi ve arkadaşları daha sonra Yunan Ordusu'nu davet etmekten ve Bergama'nın işgaline sebep olmaktan dolayı yargılanacaktır. BOA, DH. HMS. 2/1.

⁷TBMM açıldıktan sonra civar bölgelere göç eden Bergama halkının durumu tekrardan gündeme gelmiş ve Karesi mebusları Hasan Basri Bey ve Abdülgafur Efendi tarafından halkın Karesi livasına yerleştirilmesine dair öneride bulunulmuştur. Bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, 13.05.1336 (1920): 282.

Bergama halkının göç etmesinden rahatsız olan ve işgallere boyun eğilmesi gerektiğini savunan İstanbul Hükümeti, 26 Mayıs 1919 tarihinde mevki komutanlıklara bunun mutlak suretle önüne geçilmesi gerektiğini bildiren telgraflar çekmiştir. İstanbul Hükümeti'nin düşüncesine göre, eğer ki Müslüman halk bölgeden göç etmeye devam ederse, Rumların azınlık nüfus olmaktan çıkması gibi elim bir sonuç doğacaktır. Zaten Rum halkının Türklere uyguladıkları mezalim ile bölge halkını göçe zorlaması da bu amaca yöneliktir. Bir de, göç eden halkı tek durduracak güç olarak görülen subaylarda soğukkanlılıklarını yitirmiş, halkı teskin edecek güçte değillerdir (Pancar, 2009: 57-58). Anlaşılan o ki, halkına destek olmadığı gibi, Milli Mücadele'nin bütün aşamalarında halkına köstek olacak bir hükümetin varlığı daha işgalin ilk zamanlarından bellidir.

İzmir'in işgali sonrası Bergama'daki durum her bakımdan içler acısıdır. Bergama halkı tüm bu yaşananlar karşısında olumsuz havayı dağıtacak, onları birlik ve beraberlik çatısında toplayacak bir lidere ihtiyaç duymaktadır, bu kişi ise Yüzbaşı Kemal Bey'dir.

Kemal Balıkesir'in esir düşmesi ve Bergama Cephesi

Batı Anadolu'da İzmir'in işgaline halkın bir tepkisi de Yunanlılara karşı silahlı direnişe geçmesidir. Halkın bu yolu seçmesinde ise, İstanbul Hükümeti'nin işgaller karşısında sessiz kalması ve de halkı bu konuda sükûnete davet etmesi etkindir. İstanbul Hükümeti'ne göre, işgaller geçici idi. Eğer ki galip devletlerin yani İtilaf Devletleri'nin istekleri yerine getirilirse uygun şartlarda hazırlanabilecek bir barış antlaşması ile ateşkes dönemi sona erebilirdi.

Ancak halk, İstanbul Hükümeti ile aynı fikirde değildir. İşgaller karşısında Kuva-yı Milliye birliklerinin oluşturulması buna en iyi örnektir. Birlik ve beraberlik düşüncesiyle ortaya çıkan Kuva-yı Milliye Ordusu, asker ve sivil direniş önderlerinden oluşturulmuştur (Albayrak, 1998: 72-75). Asker kökenli Kuva-yı Milliyeciler arasında General Kemal Balıkesir ilk akla gelen isimler arasındadır. Kendisi Milli Mücadele döneminde pek çok cephede yer almasına karşılık, özellikle Bergama'nın müdafaasında önemli bir yer edinmiştir.

Devletin çaresizliği karşısında *"Bu böyle gitmez, düşmana karşı silaha sarılmalı, gerekirse kelleyi koltuğa alarak öldüre öldüre öleceğiz"* diyen Kemal Balıkesir, ani bir kararla İstanbul'u terk ederek Kuva-yı Milliye hareketine katılmaya karar vermiş ve 2 Haziran 1335 (1919)'da memleketi Balıkesir'e gelmiştir. 5 Haziran tarihinde de Balıkesir halkı ile durumu istişare etmek gayesiyle belediyede toplanmışlardır (Üner, 2020: 30-31). Bu toplantıya İstanbul'dan yeni dönen Balıkesir Belediye Başkanı Keçeci Hafız Efendi'nin başkanlığındaki heyet de katılmıştır (Şimşir, 2017: 1394). Heyet içerisinde Kemal Bey'e en yakın Kuva-yı Milliyecilerden olan Hulusi Bey de yer almaktadır (Şimşir, 2020: 162). Keçeci Hafız Efendi'nin toplantıda yapmış olduğu konuşma, halkı ürkütecek niteliktedir. Çünkü padişah milletin de kendisi gibi düşmana teslim olmasını istemiş idi. Bunun üzerine Kemal Bey, herkesin cesaretini arttıracak bir konuşmaya imza atarak halkı silaha ve mücadeleye davet etmiştir. Aynı gün içerisinde kendisi halk tarafından kumandan ilan edilmiştir. Kemal Bey'in halkı cesaretlendiren konuşması şöyledir:

"Aziz Kardeşlerim!

Ben Balkan Harbi'nde Edirne Kalesi'nde savaştım. Kale düşmüş, Bulgarlar şehre girmişti ve bizde Bulgarlara teslim olmuştuk. Aynı gün Bulgarlar subay ve erlerimizi bir yere toplamışlar, hepimizi makineli tüfek ateşine tutmuşlardı, birçok şehit vermiştik. Bu vakayı burada hepimize esarete bunlar da vardır, diyerek söylemeyi bir vazife bilirim. Düşmanlar esirlerini isterlerse öldürürler, isterlerse hakaretler ve işkencelerle hayatlarını zehir edebilirler.

Kahraman Kardeşlerim...

Çanakkale Muharebesi et ile çelik çarpışması demektir. Çanakkale Muharebesi'nde yoksuzluklar içinde şahadeti ve ölümü beklediğimiz bir anda düşmanların bir sabah muharebeyi bırakıp gitmesi Allah'ımızın bizim kalplerimize göre verilmiş bir ihsanı değil mi? Bundan dolayı biz padişahın emrini dinlemeyeceğiz. Peygamberimizin izini bırakmayacağız. O bize düşmana teslim olmak emrini vermemiştir. O bütün zaferlerini cesaretle kazanmıştır. Hepinizi silaha sarılmaya ve savaşa karara

davet ediyorum” (Üner, 2020: 32-33). Kemal Bey’in yaptığı konuşmaya göre, vatani korumak hem milli, hem de dini bir görevdir.

Yunan kuvvetlerinin bu süreçte İzmir civarında olmaları sebebiyle her an taarruz kararı alarak yeni mıntıklarda toplanacakları tahmin edilmekte idi. Bu da göz önünde bulundurularak ilk önce Soma mıntıkası belirlenmiştir (Tinal ve Arıcıoğlu, 2018: 515). Kemal Bey, halkı Yunan işgaline karşın örgütlemek arzusuyla 8 Haziran günü trenle Soma’ya hareket etmiştir. Bu yolculuğu esnasında üniformasını çıkarması, kendisinin mütevazı kişiliğini ortaya koymaktadır. Aynı gün Soma’ya varan Yüzbaşı Kemal, Milli Mücadele’nin ateşini Balıkesir’de olduğu gibi burada da ateşlemiştir. Memlekete oldukça önemli hizmetlerde bulunmuş olan bu kahramanın, Soma sonrası Akhisar’ı basacağı haberini alan Yunanlılar bölgeden geri çekilmişler ve böylece Akhisar Yunan işgalinden kurtulmuştur.

Akhisar’ı kan dökmeden Yunan Ordusu’ndan kurtulmasına sevinen yüzbaşıya, Reşadiye telgraf memuru tarafından Bergamalılar adına 9 Haziran 1919’da bir telgraf iletilmiştir. Gelen telgrafta, olayların ağırlık merkezinin birkaç gün sonra Bergama’ya intikal edeceği endişesinden bahsedilmektedir (Selek, 2020: 189). Gerçekten de Yunan kuvvetleri 9 Haziran’da Menemen’den hareket etmişler, 10 Haziran 1919’da Reşadiye’ye (Zeytinadağ) ulaştığı haberi gelince de sırada Bergama’nın olduğu anlaşılmıştır (Çetinkaya, 1993: 78; Arı, 2001: 20).

Bu ciddi vaziyet karşısında Kemal Bey, Balıkesirli Râşid namındaki bir arkadaşıyla birlikte Bergama’ya hareket etmiştir. Yol üzerinde bulunan Kırkağaç ve Soma’ya uğrayarak teşkil edilmiş milli müfrezelerin ve teşkil edileceklerin hızlıca Bergama’ya hareketi hakkında talimat vermiş ve aynı suretle hareket etmeleri hususunda Balıkesir ve Ayvalık’a telgrafla durumu bildirmiştir (Ispartalı, 1923: 475; Ayhan, 19 Ocak 1988; Efe, 2020: 74).

Kemal Bey, Bergama’ya varır varmaz telaşla şehrin savunulması için Bergama Kaymakamı Rasim Bey’in yanına gitmiştir, ancak Rasim Bey bu konuda Dahiliye Nazırı Ali Kemal’in bildirisini Kemal Bey’e uzatmıştır. Bildiride, Yunanlılara karşı durulmaması ve ateş edilmemesi emrediliyordu. İşin kötü tarafı ise, bu bildiri Bergama halkının Kemal Bey’den imdat yardımında bulunması sonrasında gelmişti ve de nazırlık tarafından gelen bu tehlikeli yazı halka bildirilmişti (Dinamo, 2012: 245-246). Bu yazı üzerine korkulan durum gönüllü olarak toplanılmasının halk tarafından engellenmesiydi.

Vatansever olan Kemal Bey, bu bildiriye rağmen savunma cephesi yaratmak için hemen faaliyetlere girişmiştir. Gece minarelerden selâlar okutulmuş, davullar çalınmış, Yunanlılara karşı birlik içerisinde olunması için Hükümet Konağı önünde halk toplanmaya davet edilmiştir (Tekeli ve İlkin, 1989: 117; Dinamo, 2012: 246).

Yapılan davete katılan topluluğa Yüzbaşı Kemal tarafından önce Soma’da Kuva-yı Milliye’nin kurulduğunu ve Akhisar’ı işgal eden Yunan birliklerinin çekildiğini söyleyerek sevindirici bir haber verilmiştir. Ancak konuşmasının devamı Bergamalılara uyarı niteliğindedir: *“Bergama elden giderse Ayvalık ve Balıkesir de düşman çizmesi altında çiğnenir. Sonra düşman Marmara’ya kadar uzanır. Bergamalılar, düşmana karşı koymaya karar verdiğinizizi biliyorum. Reşadiye yönünden gelecek olan Yunanlılara karşı Ayvalık ve Balıkesir’den gelecek kuvvet yetişinceye kadar hep beraber karşı koyalım. Bu kasabayı çiğnetmeyelim”* demiştir (Tekeli ve İlkin, 1989: 117-118). Anlaşıldığı üzere Bergama oldukça kritik bir konumdadır. Bergama’nın işgali demek Yunanlıların Akhisar ve Soma yönünde ilerleme ihtimaline karşılık, Balıkesir’in işgaline ortam hazırlayacaktır. Bu durum işgallerin genişlemesiyle vatanın elden gideceğine işaretler.

Yüzbaşı Kemal’in yaptığı bu konuşmaya sadece 30 kişinin iştirak etmesi, aslında Bergama halkının arasında olumsuz bir havanın esmeye başladığını, daha savaş yapılmadan halkın pes ettiğini göstermektedir. Hatta Yüzbaşı Kemal padişahın düşmanı olarak görülmüş ve suçlanmıştır ki bunun sebebi ise halk üzerinde padişah ve Yunanlıların dost olduğu görüşü yayılmıştır (Selek, 2020: 190; Apak, 1990: 60). Aslına bakılırsa yüzyıllardır padişaha olan bağlılıklarıyla bilinen Müslüman Türk halkını böyle bir düşünce ortaya atarak etkilemek oldukça kolaydır. Çünkü padişaha bu kadar bağlı bir kesime göre, onun karşısında yer alan her kimse hain kabul edilecektir. Yüzbaşı Kemal de bundan

nasibini almıştır. Tüm bu suçlamalar karşısında dahi Yüzbaşı Kemal'in yılmaması ve memleketin selâmeti için bu güç süreci devam ettirmesi onun bir kez daha kararlılığını ön plana çıkarmaktadır.

12 Haziran 1919 tarihinde yapılan keşifler ve alınan haberler doğrultusunda Bergama'da Yunanlılara ait 800 piyade, 3 makineli tüfek ve 2 dağ topu olduğu belirtilmiştir⁸ (Ergül, 1991: 57). Buna karşılık Türk Ordusu 100 mevcutlu 188. Alayla 4 makineli tüfek, 30 kadar süvari ve 300 kadar Kuva-yı Milliye askerlerinden ibarettir (Özalp, 1998: 24).

Aynı günün sabahı Bergama Müfreze Komutanı Yüzbaşı Kemal, Bergama'nın batısında Yunanlılara karşı savunma hazırlıkları yaparken olup bitenleri şöyle anlatmaktadır:

"Mevcudumuz 70-80 kişi olunca, sağ olun erkek kardeşlerim şimdi, hep beraber muharebe edeceğimiz düşman gelirse, karşılayacağımız yere gidip hazırlanalım diyerek yürümeye başlamıştık. Bergama'nın İzmir'e çıkış yolunun kenarında bu mücahitleri birer birer yerleştirmeye başlamıştım. Bölgede tahkikat yaparak, arkadaşlara da muharebe usulleri hakkında bilgi ve cesaret veriyordum. Aradan çok geçmeden karşımda birdenbire dört silahlı atlımın (Hamit Çavuş, Tuzcu Efe, Hacı Bektaş ve Hacı Rıza) belirmediğini gördüm. Bunlardan bir tanesi bana gayet samimi görünür bir şekilde 'Hoş geldiniz Kemal Bey, bizi de kabul eder misin?' dedi. Bende 'Ben sizin için geldim, hay hay memnun olurum' dedim. Bunun üzerine bana 'Kemal Bey, bu sağ açığımızdan düşmanın haberimiz olmadan bizleri çevirmesi mümkündür. Buyurun görelim de burada bir tertibat alalım dediler. Ben de görelim diyerek o tarafa yürümeye başladık. Muharebe için yerleştirdiğim arkadaşlardan epeyce uzaklaştıktan sonra, bu dört atlı birden üzerime atladılar. Bir anda kendimi kollarım bağlanmış yüzükoyun yatarken bulmuştum. Hamit Çavuş, Tuzcu Efe'ye 'Efe şunun beynine bir kurşun sık da kafasını kesip kumandana götürelim, mükâfatını alırsın' demesi üzerine Tuzcu Efe⁹ 'Ben böyle eli kolu bağlı adama bir şey yapamam, hiçbir Müslüman gâvura teslim edilir mi?' cevabını vermiştir" (Kutlusoy, 1971: 82; Ergül, 1991: 58; Üner, 2020: 44-47). Aslında Yüzbaşı Kemal'in anlattığı bu olay, Anadolu'da pek çok bölgede düşman işgaline karşı gösterilen tahammülün sadece bir örneğidir.

Tuzcu Efe, Kemal Bey'e bir an önce Bergama'dan uzaklaşmasını tavsiye ederek, diğerleriyle birlikte oradan ayrılmıştır. Fakat Rumlarla iş birliği halinde Yunanlılarla iyi ilişkiler kurmak isteyen Hamit Çavuş, bir müddet sonra düşman süvarilerinin önünde bulunarak geri dönmüş ve Kemal Bey'i Yunanlılara teslim ederek hapishaneye atılmasına neden olmuştur¹⁰ (Balıkesir, 1971: 13).

Kemal Bey'in esir düşmesiyle Bergama'da düşmana karşı yeterli hazırlıklar tamamlanamamıştır. İşgali önlemeye çalışan Yüzbaşı Kemal ihanete uğradığı için başarılı olamamış ve 12 Haziran 1919'da Yunanlılar tarafından Bergama işgal edilmiştir (BOA, DH. KMS. 52/43). Bu işgaller vatanın yavaş yavaş elden gidiyor olmasının tehlikesini hissettirmekteydi. Zeytinadağ civarında Yunan Ordusu çok fazla zayıf verse de, Bergama baskınında Türk birliklerinden pek çok şehit düşmüştür (Üner, 2020: 49). Bu esnada Kemal Bey, düşman eline esir düştüğünden kurtuluş için çeşitli çarelere başvurmakta idi.

Bergama'nın işgali üzerine Yüzbaşı Kemal ve Milli Mücadele yanlılarının tutuklanması, Kuva-yı Milliye yanlılarını harekete geçirmiş, yeni cephe kurulmuştur. Akhisar, Soma ve Bergama mıntıklarında oluşturulan bu yeni cephelere lojistik destek Balıkesir'den Hareket-i Millîye Redd-i İlhâk Heyeti reisi Hacim Muhittin Çarıklı ve diğer üyeler ile 61. Tümen Komutanı Albay Kâzım Özalp'in uğraşlarıyla temin edilmiştir (Apak, 1990:59-60; Karakuş, 2018: 64).

⁸Kâzım Özalp'in anılarına göre ise, bu tarihte Bergama'da Yunanlılara ait 400 piyade bulunmakta idi. (Özalp, 1998:24).

⁹Tuzcu Efe'nin buradaki tavrına bakılırsa daha sonra Kuva-yı Milliyeci olmasına şaşırarak gerektir.

¹⁰Kemal Balıkesir, daha sonra Çeçen Hamit Çavuş'un cezası verilmek üzere arandığından ancak bulunamadığından bahsetmektedir. Sonrasında alınan duyuma göre, onu tanıyan milis kuvvetleri tarafından kurşunla yaralanarak kendisini dağlara ve ormanlara vurduğu, oradan da İzmir'e kaçarak bir Yunan askeri hastanesine sığındığı ve tedavi altına alındığı öğrenilmiştir (Dinamo, 2012: 272).

Oluşturulan bu güç ile Bergama'da Kuva-yı Milliye birlikleri Yunan Ordusu'nu yenilgiye de uğratarak bir başarı elde etmiştir. Türk milli kuvvetleri, Bergama'da 15 Haziran günü Yunanlılara ani bir baskın düzenleyerek ağır zayıyata uğratmış, Bergama'yı işgalden kurtarmışlardır¹¹. Azimli ve cesurane bu başarılar civardaki maneviyatın ve heyecanın yükselmesiyle, Kuva-yı Milliye'ye katılımın artmasında önemli bir faktördür. Bergama'nın düşmandan geri alınmasıyla Kuva-yı Milliye'ye ortak olan kişilerden en önemlisi de Çerkez Ethem'dir (Özalp, 1998: 31). Çerkez Ethem'in Çerkezler üzerindeki nüfuzundan istifade edildiği de yine şüphesizdir.

Bergama baskını milli kuvvetlerin ilk atılımı, müdafaadan taarruza ilk geçiştir. Ancak Yunanlılar bu yenilginin intikamını almak üzere 17 Haziran 1919'da Menemen'e yönelerek savunmasız Türkleri katletmişlerdir ki katledilenler arasında hamiyetli bir idareci olan Menemen Kaymakamı Kemal Bey de bulunmaktadır¹².

Bu arada günlerdir İzmir'de hapisanede yatan Yüzbaşı Kemal, nihayet Yunan askerleri arasında mahkemeye çıkarılmıştır. Yunan askeri başsavcısı Kemal Bey hakkındaki iddianameyi okurken şu ifadeleri kullanmıştır: “Yunan topraklarında isyan çıkarmak, vatana ihanet etmek, Bergama baskınına gerçekleştirmek...” salonu dolduran Rumların alkış ve sevinç çılgınlıkları arasında Yüzbaşı Kemal'in idamına karar verilmiştir¹³ (Balıkesir, 1971: 16; Yüzbaşı Kemal, 19 Mart 2018). Yaklaşık 2 ay Yunan hapisanesinde kalan Kemal Bey, buradan iki kere kaçmaya teşebbüs etse de muvaffak olamamıştır.

Yunan Ordusu Menemen'in ardından Dikili'ye asker çıkarmış ve Bergama üzerinde şanslarını bir kez daha denemek için harekete geçmişlerdir. Gelişmeler karşısında oluşan otorite boşluğunu Kazım Özalp Milli Müfrezeleri komuta altına alarak doldurmaya çalışmıştır. Milli Müfrezeler 500 kadar piyade, az miktarda süvari ve 4 adet makineli tüfekten ibaretti (Özalp, 1998: 25-26). Buna karşılık Yunan Ordusu'na ait 4000 tüfek, bir alay süvari ve 12 toptan oluşmaktaydı. Buna bakılırsa, yüksek sayılı ve üstün teçhizatlıydı. Yapılan çarpışmalar sonucu Yunan Ordusu'na karşı koyabilecek güçte olmadıklarını anlayan Türk milli kuvvetleri Bergama'dan çekilmeye karar vermiştir. Böylece Bergama 19 Haziran 1919 tarihinde ikinci kez işgal edilmiştir (Selek, 2020: 194).

Bu işgaller sonrası başlayan zulümler o kadar vahşiyanedir ki, donanımlı bir askeri yapıya sahip olan Yunan kuvvetleri, Bergama civarındaki köyleri yakıp yıkmış, Türk ve Müslüman kadınlarını aşağılayan taciz ve tecavüzler gerçekleştirmiş¹⁴ ve kadınlar öldürülerek naaşları yakılmıştır. Bin iki yüz kadar da Müslüman'ın çeşitli azap ve işkence altında şehit edilmesiyle neticelenen Bergama işgali Müslümanların unutamayacağı birer cinayet olarak nitelendirilebilir (Güçlü, 2011: 73). İşgal sonrası bu mezalim karşısında Bergama halkının göç etmeye mecbur kalması ise kaçınılmazdır (BOA, DH. KMS 52/53).

Tüm bunlar yaşanırken hapiste olan Kemal Bey'in hatıralarındaki anlatımıyla, İzmir Yunan komiseri İstiryadis gelmiş ve İskeçe Türk valisi ile görüşme yapmıştır. Yapılan görüşme muhtemelen hapis kafilesi ile alakadardır. İki hapis kafilesinin serbest bırakılmasıyla Kemal Bey İstiryadis'e yaklaşarak “Efendim benim üç dört gündün beri iştahım yok, öleceğim beni kurtarın.” Dediğini ve bu hitabında acınacak bir hale büründüğünü de vurgulamaktadır. Fakat Kemal Bey'in bu talebi, ölüme mahkûm edilmiş bir kişinin yaşama isteğine yanıt verilemeyeceği durumlardandır. Bir fırsatını bularak

¹¹ Apak bu hadiseyi şöyle değerlendirmektedir: “Bergama baskını, milli harekât tarihinde en ön safta yer alacak bir hadisedir. Ve adeta milli ayaklanmanın ilk şanlı hadisesidir. Onu tertip edenler, ona iştirak eden subay ve halk çocukları milli tarihimizde yükselmesi lazım gelen kahramanlardır (Apak, 1990: 61; Karakuş, 2018: 64).

¹²İzmir'in işgaline tanık olan bir zat, bu olayı şöyle aktarmaktadır: Menemen'de Kaymakam hükümetteki odasından boğazına ip takılarak yerlerde sürüklenerek istasyona kadar getirilmiş ve orada onun delik deşik olmuş naaşına hakaret edilmiştir (Apak, 1990: 61, Özalp, 1998: 25, Güçlü, 2011:73).

¹³Kemal Bey'in mahkemenin görüldüğü gün öğrendiğine göre, idama mahkûm edilen Türkler idam yerine götürülürken, Rum kadınlar mahkûmların önünü keserek yanlarında bulunan Rum delikanlılarının tabancalarının tetiklerini çekerler, böylece Türk mahkûmları yaralı bir şekilde kanları akıtıla akıtıla darağacına götürülüp idam edilmekteydiler (Ayhan, 22 Ocak 1988).

¹⁴Bergama'da Türk halkına yapılan mezalime dair ayrıntılı bilgi için bkz. Turan (2006: 117-123).

arkadaşları ile diğer mahkûmların yardımıyla üçüncü denemede hapisneden kaçmayı başaran Kemal Bey, idamdan kurtularak Soma'ya varmıştır¹⁵ (Üner, 2020: 51-52).

Bu süreçte Paris'teki galip devletlerin meşhur Dörtler Konferansı tarafından gönderilmiş Yunan işgal kuvvetlerinin kumandanı General Milne'nin yardımcısı General Hambrin'in başında olduğu bir heyet, Kuva-yı Milliye ile müzakere yapmak için Soma'ya gelmiştir (İzmir'e Doğru, 16 Teşrinisani 1335). İki heyet arasında yapılan müzakerelerde tarih 12 Ağustos 1919'u göstermektedir. Bu müzakerelere Kemal Bey önce dâhil değildir. Müzakere Soma hâkimi olan Balıkesirli Hacı Tevfik Bey'in evinde gerçekleşmiştir. Ancak görüşmeye gelen General Hambrin oldukça küstahça bir tavır takınmış, karşısındakini aşağılar ifadesiyle Türk heyetine silahları bırakarak teslim olunmasını söylemiştir. Tabii bu teklif Kemal Bey tarafından tepkiyle karşılanmakta gecikmemiş ve bunun üzerine kendisi de heyete dâhil olarak general ile bizzat görüşme kararı almıştır (Üner, 2020: 53-54).

İkinci müzakere ise, 13 Eylül 1919 tarihindedir. Yapılan müzakerede öncelikle Kemal Bey söz almış ve ilk olarak Bergama'nın Yunanlılar tarafından tahliyesini gündeme getirilmiş ve Bergama'da yapılan zulmü kanıtlayan raporlar sunulmuştur. Kemal Bey Yunanlıların işgal ettikleri bölgelerden çekilmesi konusunda ısrarcı tutumuyla General Hambrin'den durumu galip devletlere ileteneğine dair söz almıştır. Hatta, yapılan görüşme oldukça etkili olacak ki, yaklaşık bir hafta kadar sonra Amerikan basınında Kuva-yı Milliye'den ve Türklerde var olan milli ruhtan bahseden yazılar çıkmıştır (Ayhan, 28 Ocak 1988; Üner, 2020: 56-60). Bu olumlu gelişmeler karşısında generallerin vermiş olduğu teminata karşılık Kuva-yı Milliye yaklaşık iki buçuk ay taarruza ara vermiştir. Ancak Yunanlılar vahşetlerini tekrardan icra edebilmek arzusuyla ve de Kuva-yı Milliye'nin istirahatte olmasını fırsat bilerek şiddetli bir şekilde saldırıya geçmişlerdir. Bu saldırılar protesto edilse de, Yunan işgali Batı Anadolu'da hızla ilerleyecektir. Yine, Bergama da bağımsızlığı kesin bir şekilde elde edeceği 14 Eylül 1922 tarihine kadar tam 3 yıl daha karanlık işgal günlerine maruz kalmıştır.

Yunanlılar tarafından işgal hareketleri hızlanınca Yüzbaşı Kemal, Mustafa Kemal Paşa'nın oluşturduğu Milli Ordu'da yerini alarak önce 1. ve 2. İnönü Muharebeleri'ne katılmıştır. Yunan Ordusu'nu oyaladığı bu savaşların ardından Büyük Taarruzla da mukaddes görevini tamamlamıştır.

Sonuç

4 yıl süren ve Osmanlı Devleti'nin yenik çıktığı Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, Türk halkı bir 4 yıl daha bağımsızlık uğruna düşmanlarına karşı Kurtuluş Savaşı'nda savaşmak mecburiyetinde kalmıştır. Böylesine zorlu bir sınavdan geçen Türk halkı Milli Mücadele yıllarında özellikle Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı esaslı bir mücadeleye girişmiştir. Türk halkının yer yer Yunan işgaline karşı göstermiş olduğu direnişlerde halkla birlikte hareket eden ve de halkı yönlendiren komutanlarda söz konusudur. Bunlardan biri Kemal Balıkesir'dir.

Milli Mücadele'nin cesaretli komutanlarından biri olan Kemal Bey, vatanın savunması için hayatını ortaya koyan, Kuva-yı Milliye'nin örgütlenmesinde düşmana karşı birlik oluşturan bir mücahittir. Kendisi, İzmir'in işgali sonrası Yunanlılara karşı pek çok cephede başarılı faaliyetler sergilemiş olduğu için Kuva-yı Milliye hareketinin ilk başladığı yerlerden biri olan Bergama'da cephe açılmasında etkindir.

Araştırmalarımıza göre, Kemal Bey bu cephede Yunan mezalimine karşı, üstlerinden gelebilecek her türlü tehdide rağmen vermiş olduğu çabayla, bütün iradesini milliyetçi duygularına ağırlık vererek yönlendirdiğini göstermektedir. Nitekim Bergama halkı da Yüzbaşı Kemal'i bir kurtarıcı olarak görmüştür. Hakikaten de halkın güveni Yüzbaşı Kemal'e karşı boşa çıkmamış ve Milli Mücadele'de Yunan işgalini ilk kez kıran Bergama'dır. Haziran 1919'da başlayan düşman işgalinden Bergama, 14 Eylül 1922'de kurtulmuştur.

¹⁵Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde de yine Ömeroğlu Yüzbaşı Kemal Balıkesir'in İzmir hapisanesinden tahliyesine dair bilgi bulunmaktadır. Bkz. BOA, DH.İ.UM.19/1.

Sonuç itibariyle, General Kemal Balıkesir hayatı boyunca pek çok cephede savaşmış, Milli Mücadele döneminde de aktif bir şekilde rol almıştır. Özellikle Bergama Cephesi'ndeki askeri faaliyetleri ile büyük işler başarmıştır. Ele almış olduğumuz çalışma, yakın tarihimizde yer edinmiş Kemal Balıkesir ve onu ön plana çıkaran Bergama Cephesi ile sınırlandırılmıştır. Amacımız, kendisi ve Milli Mücadele hakkında bilinmeyenleri genç nesillere aktarmaktır.

Kaynakça

- Albayrak, M. (1998). *Milli Mücadele döneminde batı Anadolu kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Apak, R. (1990). *İstiklal Savaşında garp cephesi nasıl kuruldu*. Türk Tarih Kurumu.
- Arı, K. (2001). Bergama'nın işgali. *Bergama Yakın Tarih: Bildiriler, Tartışmalar*, 9 Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Ayhan, A. (1988, 19 Ocak). Yüzbaşı Sarı Kemal, *Balıkesir Ekspres*, s.2.
- Ayhan, A. (1988, 22 Ocak). Yüzbaşı Sarı Kemal, *Balıkesir Ekspres*, s.2.
- Ayhan, A. (1988, 28 Ocak). Yüzbaşı Sarı Kemal, *Balıkesir Ekspres*, s.2.
- Ayhan, A. (2014). General Kemal Balıkesir. Ş. Çelik ve S. Genç. (Ed.). *Uluslararası Balıkesir'e Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu (7-8 Kasım 2013, Balıkesir) Bildiriler (71-85)*. Balıkesir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları.
- Ayhan, A. (2015). *I. Dünya ve Çanakkale Savaşları'nda Balıkesirli gaziler*. Dileksan Kağıtçılık.
- Balıkesir, K. (1971). *İstiklâl Savaşı'nda ve Türk benliği, imanı, Kuva-yı Milliye ruhu ile sohbetlerim*. Yörük Matbaası.
- Balıkesirli Erkân-ı Harp Kemal Bey'in mücâhede hatıraları. (2020). (Haz. Adem Efe), *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*, 8 (87), 71-74.
- Çetinkaya, A. (1993). *Ali Çetinkaya'nın Milli Mücadele dönemi hatıraları*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Dinamo, H. İ. (2012). *Kutsal isyan milli Kurtuluş Savaşı'nın gerçek hikâyesi 2*. Tekin Yayınevi.
- Ergül, T. (1991). *Kurtuluş Savaşı'nda Manisa (1919-1922)*. Manisa Kültür Sanat Kurumu Yayını.
- Güçlü, M. (2011). İzmir'in işgaline tanık bir zatın kaleminden: "İzmir'de neler oldu? 1336/1920" kitapçığı üzerine. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 10 (22) ,65-75.
- Ispartalı, T. D. A. (1923). Balıkesirli Erkân-ı Harp Kemal Bey'in mücâhede hatıraları. *Yeni Mecmûa*, IV, 474-475.
- İzmir'e Doğru*, 16 Teşrinisani 335 (16 Kasım 1919), No:1.
- Kaya, E. (2007). *I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'de Türk mülteciler, vilâyet-i şarkiyye ve Aydın vilayeti mültecileri (1915-1923)*. Ebabel Yayınları.
- Karakuş, U. (2018). *Batı Anadolu'da Yunan işgali nedeniyle ortaya çıkan iç göçler (1919-1923)* Doktora tezi. Balıkesir Üniversitesi.
- Kutlusoy, İ. (1971). *Soma*, Üçdal Yayınevi.
- Küçük, C. (1993). Damat Ferid Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 8, 436-439.
- MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi, Subay Şahsi ve Emeklilik Dosyası Kayıtları, Sicil No:325-57, 1945.
- Okay, Ş.S. ve Okay, M. V. (1986). *Büyük Taarruzda Batı Cephesi komutanları ve şehitleri*. Yönetici Yayınları.
- Özalp, K. (1998). *Milli Mücadele 1919-1922*. Türk Tarih Kurumu.
- Özdemir, Z. (1998). *Balıkesir bölgesinde Milli Mücadele önderleri*. Taner Ofset.
- Özer, K. (1964). *Kurtuluş Savaşında Gönen*. Türkdili Matbaası.
- Pancar, E. (2009). Yunan işgalleri karşısında göç hareketi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8(18-19), 55-67.
- Rıza, A. (2020). İzmir kapularında Soma Cephesi hatıratından (H. Tarım, Çev.). *Dilek Mecmuası*, 9,1-10. (Orijinali 1922'de yayımlanmıştır).
- Selek, S. (2020). *Milli Mücadele ulusal Kurtuluş Savaşı*. Doğan Kitap.
- Şimşir, S. (2017). Balıkesir'in Misâk-ı Millî kahramanlarından ihmal edilmiş bir isim: belediye reisi Keçeci Hafız Mehmed Efendi ve hatıraları. *Yeni Türkiye Dergisi*, Misak-ı Millî Özel Sayısı, 93, 1389-1405.

- Şimşir, N. (2020). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 2. dönem Balıkesir milletvekillerinden Zarbali Hulusi (Zarpli) Bey ve faaliyetleri. *Yeni Türkiye Dergisi*, TBMM'nin 100. Yılı Özel Sayısı, 2(112),162-170.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: I, İctima:1, Cilt:1, 13.05.1336(1920).
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: I, İctima:1, Cilt:1, 3.08.1336 (1920).
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: I, İctima:1, Cilt:6, 29.11.1336 (1920).
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre: II, İctima:3, Cilt:25, 24.05.1926.
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1989).*Ege'deki sivil direnişten Kurtuluş Savaşı'na geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtalıkılıç) Bey*. Türk Tarih Kurumu.
- Tinal, M. ve Arıcıoğlu, S. (2018). Milli Mücadele'de Soma. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18(37), 511-530.
- Turan, M. (2006). *Yunan Mezalimi İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Türk İstiklâl Harbi, Batı Cephesi*. (1965). (2. Cilt). (2. Kısım). Genelkurmay Basımevi.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Dahiliye Nezareti Hukuk Müşavirliği Evrakı (DH.HMŞ), 2.1/22-1, 1337 (1919).
- BOA, Dahiliye Nezareti, İdare-i Umumiye Evrakı (DH.İ.UM), 19/8.1/15-4,1337 (1919).
- BOA, Dahiliye Nezareti, Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti, (DH.KMS), 52-2/43-1, 1337 (1919).
- BOA, Dahiliye Nezareti, Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti, (DH.KMS), 52-2/53-1, 1337 (1919).
- BOA, Dahiliye Nezareti, Şifre Kalemi Evrakı (DH.ŞFR), 99/266-1, 1337 (1919).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.11.1.0/141-29-18, 1940.
- BCA, 30.11.1.0/163-24-4, 1943.
- BCA, 30.11.1.0/178-30-17, 1945.
- BCA, 30.11.1.0/119-9-8,1938.
- Üner, M. (2020).*General Kemal Balıkesir'in Kuva-yı Milliye ve İstiklâl Savaşı hatıraları*. Post Yayınevi.
- Yüzbaşı Kemal*. (19 Mart 2018). 10 Nisan 2021 tarihinde <https://www.somaolay.com.tr/yuzbasi-kemal/>adresinden erişildi.

Etik kurul onayı

Bu makale, yazarın “General Kemal Balıkesir'in Kuva-yı Milliye ve İstiklâl Savaşı Hatıraları” adlı kitap çalışmasından üretilmesi sebebiyle etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Çıkar çatışması beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.